karstų vinys. Be to, kapuose rasta ir senų molio plytų fragmentų su braukais, keramikos (koklių ir žiestų puodų šukių), spalvotų stiklų, rodančių, jog prieš laidojant mirusiuosius toje vietoje anksčiau stovėjo svarbią reikšmę turintis statinys – 1639 m. pastatyta Žemaičių Kalvarijos bažnyčia (pirmoji bažnyčia stovėjusi piliakalnyje). Tai patvirtina ir ištirtame plote aptiktos metalinės statybinės detalės (geležinis kablys, strypas – vinis ir vyris), kalkių duobė. Be to, kapų duobėse (3, 4 ir 8) rastos trys ankstyvų lipdytų (?) puodų šukės (iš jų – 2 pakraštėliai) su gausiomis grūsto granito įvairaus stambumo priemaišomis molio masėje, degęs akmuo ir tinko gabalėliai, kurie rodo, jog čia, prieš pastatant senąją Žemaičių Kalvarijos bažnyčią ir įkuriant kapinyną, buvo įsikūrusi gyvenvietė.

Išsiaiškinta, jog 1936 m., statant parapijos salę, kapinyno kalvos PV pašlaitėje buvo aptikta žmonių kaulų. Jų buvę aptikta ir mokyklos statybos metu XX a. 6-ajame dešimtmetyje.

Žemaičių Kalvarijos antrasis kapinynas turi būti įrašytas į NKVR archeologinių vietų sąrašą. Kapinynas yra 0,2 km į Š nuo Žemaičių Kalvarijos piliakalnio, vadinamo Šv. Jono kalnu, ir į R, ŠR nuo kuršiškojo VIII–XIII a. kapinyno, vadinamo Žvizdro kalnu, į Š nuo tilto per Varduvą.

SECOND CEMETERY OF ŽEMAIČIŲ KALVARIJA

In 2003 the archaeological investigations were carried out next to the school of Žemaičių Kalvarija (Plungė district) where during earth- and construction-works human bones were uncovered. After investigation of the area of 52 m^2 in the finding-place, 12 whole and destroyed graves with burial items from the 17th–18th centuries (hafted single-edged knife, bronze round brooch, buckles, various beads, Swedish coin - öre- of 1723 etc.), as well as coffin tacks of smith's work were unearthed. In the grave pits some sherds of handmade pots were found in evidence of once existed ancient settlement. The investigated area contained iron building details, fragments of bricks with wiping traces, some sherds of tiles and broken glass from the Žemaičių Kalvarija church built in 1639. The uncovered unknown theretofore second cemetery of Žemaičių Kalvarija will be recorded into NKVR.

LAUKUVOS ŠV. KRYŽIAUS ATRADIMO BAŽNYČIOS ŠVENTORIUS

Olegas FEDIAJEVAS

2003 m. buvo tęsiami 2002 m. pradėti Laukuvos bažnyčios šventoriaus tyrimai, vykdomi lygiagrečiai su pastato avarinės būklės likvidavimo darbais. Aplink visą bažnyčią ištirta 2–3 m pločio juosta, iš viso 5 perkasos, kurių bendras plotas – 272 m^2. Visose perkasose aptikta žmonių palaidojimų. Mažiau apardyti kapai buvo perkasoje 6, intensyviausiai permaišytas kultūrinis sluoksnis ir labiausiai apardyti kapai – perkasose 5 ir 7. Iš viso ištirti 54 daugiau ar mažiau apardyti kapai. Pavienių žmonių kaulų gausu visose perkasose. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad minimalus palaidotų individų skaičius ištirtose perkasose – 82. Jų demografinė struktūra visiškai atitinka archeologinėms populiacijoms būdingas proporcijas. Palaidojimai aptikti 0,30–

1,90 m gylyje. Dauguma mirusiųjų guldyti galva į V, nors yra ir išimčių: kape 42 aptikti vyro ir dviejų vaikų skeletai R kryptimi; kapuose 27, 28 ir 29 – trijų vyrų palaikai, orientuoti galva į Š.Tikėtina, kad šie vyrai palaidoti vienu metu bendrame kape. Dauguma mirusiųjų laidoti mediniuose karstuose, ką patvirtina gana gausios jų liekanos ir rastos kaltinės vinys. Visi mirusieji guldyti aukštielninki, ištiestomis kojomis, priglaustomis prie šonų arba sukryžiuotomis dubens srityje rankomis. Vieninteliame kape 43 mirusiosios rankos sulenktos ant krūtinės, pirštai siekę kaklą. Tik šešiuose kapuose buvo radinių: kape 18 mirusiojo dešinę ranką puošė žalvarinis žiedas, kape 20 moteris ant dešinės rankos mūvėjo 2 žalvarinius žiedus platėjančia priekine dalimi, vienąme iš jų buvo matyti žvaigždutės formos įkartėlės, kitame – inkrustuota melsvo stiklo (?) akutė; kape 23 mirusiojo krūtinės srityje aptiktas žalvarinis kryželis; moters kape 25 buvo žalvarinis pakabutis – medalionas su sunkiai įskaitomu užrašu, tačiau gerai matoma data – 1749 m.; kape 55 palaidoto vyro kaklą puošė trieilis karoliukų vėrinys – rožančius. Dar vienas žalvarinis pakabutis aptiktas vaiko kape 57.

Daugiau radinių rasta permaišytuose sluoksniuose – tai kryželiai, pakabučiai, sagos. Aptiktos 5 smulkios monetos – 1693 ir 1698 m. Fridricho III Prūsijos šilingai, Zigmanto III Vazos (1587–1632) šilingas, kaldintas Rygoje, Jono Kazimiero Vazos (1648–1668) Lietuvoje kaldintas šilingas bei dar viena 15 mm skersmens nenustatyta moneta. Visose perkasose gausu XVI–XIX a. buitinės keramikos – puodų, ąsočių, lėkščių – šukių. Vyravo pilko ar rausvo molio žiesta keramika be puošybos, tačiau rasta ir ornamentuotų bei glazūruotų (daugiausia žalia glazūra) indų fragmentų. Rasta 10 puodynių koklių šukių ir vienas plokštinio koklio fragmentas.

Perkasoje 4 atkasti vienos iš pirmųjų šioje vietoje stovėjusios XVII a. bažnyčios pamatai. Pamatams naudoti dideli (iki 80 cm skersmens) rieduliai, sudėti 2–3 eilėmis vienas ant kito. 10,5 m ilgio akmenų konstrukcija prasidėjo ir baigėsi didesnėmis jų krūsnimis. Rišamosios medžiagos nebuvo, tarpai užpildyti smulkesniais akmenimis. Šalia pamatų rastas kapas 31, apardytas įrengiant šiuos pamatus, tai patvirtina prielaidą, kad vieno iš pirmųjų kulto pastatų vietoje prieš jo statybą buvo laidojama.

Archeologinių tyrinėjimų metu nustatyta, kad 1852–1856 m. statytos dabartinės Laukuvos bažnyčios sienos pradėjo trūkinėti dėl to, kad po jos pamatais paklotas ąžuolinių rąstų pagrindas visiškai suiro ir po visu pastatu susidarė tuščios ertmės.

Remiantis archeologinių tyrinėjimų duomenimis ir radiniais galima teigti, kad Laukuvos bažnyčios šventoriuje buvo laidojama nuo XVII a. pradžios iki XIX a. pabaigos.

CHURCHYARD OF THE LAUKUVA ST. CROSS DISCOVERY CHURCH

In 2003 the archaeological explorations in the churchyard of the Laukuva St. Cross Discovery church were continued. During the explorations 5 trenches were explored of the total area of 272 m^2, where 54 disturbed burials dated to the beginning of the 17th century – the end of the 19th centuries were detected. The 6 burials of them contained such finds as rings, pendants, a rosary. The other finds dated to the same period such as coins, pendants, crosses, buttons, forging nails and fragments of pottery were found in mixed layers in all the trenches. Also the foundation of one of the first churches in this location built in the 17th century was found.